

ПИТАННЯ ЛІНГВОКОНЦЕПТОЛОГІЇ

<http://dx.doi.org/10.18524/2307-4558.2020.33.202383>

УДК 81'373.46/22

МАТВЄЄВА Світлана Анатоліївна,

кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики, порівняльного мовознавства та перекладу Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; вул. Пирогова, 9, м. Київ, 01601, Україна; тел.: +38 050 4266442; e-mail: sam141175@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-8357-9366

ЖЕРТВА ПЕРЕСЛІДУВАНЬ: ДО ЛІНГВІСТИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІ КОНЦЕПТУ

Анотація. *Мета* статті — проведення лінгвістичної реконструкції концепту ЖЕРТВА ПЕРЕСЛІДУВАНЬ когнітивної терміноструктури БІЖЕНЕЦЬ, який вербалізується в терміносполученні *жертва переслідувань* та функціонує в юридичному дискурсі. *Об'єктом* розвідки є концепт ЖЕРТВА ПЕРЕСЛІДУВАНЬ, *предметом* — лінгвістична реконструкція зазначеного концепту. Серед *методів* застосовано елементи лінгвістичної реконструкції, аналіз словникових дефініцій, компонентний аналіз, етимологічний аналіз, а також корпусний підхід. *Результатом* вивчення цієї проблеми є внесок в розробку нових підходів до тлумачення галузевих термінів шляхом застосування лінгвістичної реконструкції концептів і когнітивних терміноструктур. *Галуззю застосування* результатів цього дослідження є вдосконалення галузевої лексикографії та подальший розвиток юридичної лінгвістики як науки про мову законів. **Висновки.** Запропонована спроба лінгвістичної реконструкції концепту ЖЕРТВА ПЕРЕСЛІДУВАНЬ когнітивної терміноструктури БІЖЕНЕЦЬ, який вербалізується в терміносполученні *жертва переслідувань* та функціонує в юридичному дискурсі, продемонструвала, що терміноструктура *жертва переслідувань* на позначення гострого соціального феномену сьогодення, репрезентована в сучасній українській мові як сукупність професійних / наукових та побутових уявлень про людину, яка потерпає від інших людей та / або несприятливих обставин, може бути визначена як «*особа, над якою знуцаються, проявляють насилля через утиски та пригноблення*». Можливість формулювання термінологічного значення на основі аналізу словникових дефініцій, врахування символічних смислів, які концентруються навколо кожної окремої одиниці й цілого тексту, в якому ця лексема функціонує, а також аналіз контекстуального оточення через залучення корпусного підходу підтвердили необхідність застосування лінгвістичної реконструкції концептів і когнітивних терміноструктур для тлумачення термінів у межах галузевих дискурсів.

Ключові слова: лінгвістична реконструкція, когнітивна терміноструктура, концепт, термін, юридичний дискурс, жертва переслідувань, біженець.

Постановка проблеми. Сьогодні питання біженства та осіб, що потерпають від переслідувань, є соціально загостреним, що пояснює підвищений інтерес дослідників різних гуманітарних галузей знань до вивчення цього явища. Об'єктом юриспруденції цей феномен став відносно недавно — приблизно в середині ХХ століття, коли проблема біженців стала суспільно значимою через наслідки Другої світової війни. Поява нових об'єктів та феноменів дійсності (у нашому випадку — біженства та біженців) вимагає вирішення питання мовного забезпечення обслуговування цих феноменів у межах певних професійних та наукових співтовариств. Однак на сьогодні очевидно є проблема невизначеності терміноструктур у багатьох галузях гуманітарного знання (в тому числі, і в юриспруденції), що потребує ретельного дослідження й практичного вирішення. Одним із можливих шляхів структуризації когнітивного простору професійної картини світу убачається застосування процедури лінгвістичної реконструкції когнітивних терміноструктур як однієї з найдієвіших та найпродуктивніших методик конструювання моделі поєднання одиниць мислення й мови, зокрема — лінгвістичної реконструкції когнітивної терміноструктури через термінознак як семіотичну одиницю на позначення наукового поняття.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Опрацювання питань та розробка комплексної теорії реконструкції когнітивних структур через відновлення вербальної інформації ще знаходиться на початковому етапі. Але вже на цій стадії науковою спільнотою запропоновано низку ґрунтовних досліджень окремих питань мовної реконструкції, а саме: розвідки щодо лінгвістичної реконструкції матриць певного дискурсу (О. О. Черхава — релігійно-популярний дискурс), окремих мовних одиниць (М. О. Шутова — фразеоформули), аналіз мовленнєво-когнітивних категорій (О. Є. Кібрік — категорії когнітивної спряженості і маркованості), розробка нових напрямків когнітивних досліджень (Л. П. Дронова — міждисциплінарна взаємодія компаративістики й когнітивно-орієнтованої лінгвістики, А. В. Корольова — започаткування когнітивної лінгвокомпаративістики) тощо.

Постановка завдання. Метою статті є проведення лінгвістичної реконструкції концепту ЖЕРТВА ПЕРЕСЛІДУВАНЬ когнітивної терміноструктури БІЖЕНЕЦЬ, який вербалізується в тер-

міносполученні *жертва переслідувань* та функціонує в юридичному дискурсі. Об'єктом розвідки є концепт ЖЕРТВА ПЕРЕСЛІДУВАНЬ, предметом — лінгвістична реконструкція зазначеного концепту.

Виклад основного матеріалу. 2001 року Верховна Рада України прийняла закон «Про біженців». У цьому документі сформульовано визначення юридичного терміна *біженець*: «особа, яка не є громадянином України і внаслідок цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань» [6]. У цьому визначенні йдеться то те, що перед набуттям статусу біженця людина стає *жертвою переслідувань* за однією чи цілою низкою ознак, про які зазначено в Законі (за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань).

Великий тлумачний словник сучасної української мови [3, с. 366], а також Словник української мови за ред. І. К. Білодіда [11, т. 2, с. 521] трактують іменник *жертва* наступним чином: «1. За релігійними обрядами деяких народів — предмет або жива істота, яких приносили в дар догам. 2. Добровільний внесок у вигляді грошей або яких-небудь предметів на користь когось, чогось; пожертвування. 3. Той, хто загинув від нещасного випадку, від руки ворога і т. ін. // Той, над ким знущуються, проявляють насилля. // Про людей, тварин або комах, що перебувають у лапах хижака, у клітці, у сітці і т. ін. // перен. Той, хто переживає, терпить різні неприємності від когось, чого-небудь. 4. Відмова від особистих прав, вигод і т. ін.; самопожертвування».

Звернувшись до етимології одиниці *жертва*, отримуємо дані про два значення цієї лексеми («1. Усе те, що людина добровільно віддає для якоїсь загальної справи, або задля особистого ідеалу; 2. Також, усе те, що підкорюється будь-якою силою» [8, с. 39]), але при поясненні походження та процесу формування й розвитку значення в словнику йдеться тільки про перше визначення: «*Жертва* із ст. сл. *жрѣтва*, *жьртва*. У них той самий корінь, що й у ст. сл. *жрѣти* — приносити жертву (обрядово-релігійну) і *жрьць* (звідси укр. *жрець*) — той, хто звершує обряд жертвоприношення, цебто служитель культури перед Н. Хр., і Священик у Церкві Христовій» [8, с. 39]. Щодо більш глибокого коріння цієї одиниці, то в словнику містяться дані про те, що «корінь ст. сл. *жрѣтва*, *жьртва* походить від праіндоєвр. **ger*. Тут праіндоєвр. *g* (*s*) на ґрунті слов'янських мов перейшло в *ж* ще в ранній праслов'янській добі. Праіндоєвр. *g* (*s*) в цьому випадку збереглося в гр. *geras* — пошана, дар; лат. *gratia* — вдячність; лит. *girti* — славити. У сучасній укр. мові для грошових дарів почало прийматися нове слово: *пожертва* (замість *жертва*)» [8, с. 39]. Як бачимо, таке походження слова розкриває специфіку змісту одиниці *жертва* в значенні 'добровільний дар, самопожертва' та не пояснює вживання цієї лексичної одиниці в значенні 'постраждала особа'. Етимологічні дані також підтверджують відсутність згадувань у писемних пам'ятках лексеми *жертва* в значенні 'постраждала особа'.

Словник синонімів надає такий синонімічний ряд лексеми *жертва* в різних її значеннях: «*офіра*; (непосильна) *остання сорочка*; (богам) *дар, принос, приносини*; (на пам'ятник) *пожертва, пожертвування*; (аварії) *потерпілий, (злочину — це) покривджений*» [10, с. 111]. Серед наведених синонімічних одиниць присутні лексеми з ознаками юридичних термінів: (аварії) *потерпілий, (злочину) покривджений*.

Всі ці словникові відомості дають підстави для розгляду утворення другого значення лексеми *жертва* шляхом метонімізації, через яку, з певною частиною умовності та припущення, було акцентовано на наступних діях та результатах: 'людина, що зазнала страждань від насилля чи внаслідок відданості чомусь' ← 'страждання' ← 'насильницька смерть' ← 'жертвування тварин'. Отже, в результаті *жертва заради чогось* (блага інших людей, свободи, перемоги тощо) зазнала трансформацій та замінилась на *жертву чогось* (у випадку юридичної термінології — нападу, правопорушення, злочину, переслідування тощо).

Сьогодні словники різних галузей знань, що мають справу з людиною та її життєдіяльністю в суспільстві, оперують терміном *жертва* в межах своїх наукових парадигм. Так, психологія тлумачить *жертву* як «необхідність відмовитись від світу дитинства» [7, с. 80], соціальна педагогіка під *жертвою* розуміє «особу, яка зазнала фізичного або психічного насилля, жорстокого поводження внаслідок дій іншої людини, стихійного лиха чи аварії» [13, с. 65], віктимологія трактує *жертву* як «людину (сторону взаємодії), яка втратила значущі для неї цінності внаслідок впливу на неї іншої людини (сторони взаємодії). Як сторони взаємодії можуть виступати: одна людина, група людей, соціальний шар, клас, держава, коаліція держав» [14, с. 266–267]. Словники юридичних термінів (відомі й доступні автору цієї роботи) не містять визначення одиниці *жертва* або словосполучень із зазначеною лексемою. За цих умов цікавими є дані дво- та багатомовних словників юридичної термінології.

Якщо в українській мові одиниця *жертва* застосовується для називання двох явищ — 'добровільний дар, самопожертва' та 'постраждала особа', — то в англійській спостерігають чітке виокремлення кожного значення шляхом вербалізації за допомогою різних лексем: *sacrifice* (самопожерт-

вування) та *victim* (постраждалий, потерпілий) [12, с. 177]. Відповідно до цього розмежовані диференційовані й термінологічні конструкції: *стати жертвою агресії — to fall victim to (smb's) aggression*, *жертва арешту чи затримання — victim of arrest or detention*, *жертва злочину — crime victim*, *жертва нападу — victim of assault* [12, с. 177]. Виходячи з цих відомостей, до правового застосування залучається саме лексема *victim*. Це також підтверджується даними інших перекладацьких словників правничої термінології: «жертва — ім. (потерпілий) — *victim*» [5, с. 56]; «*victim* — жива істота, яка приноситься у жертву божеству; жертва; потерпілий» [2, с. 533]; «*victim* — потерпілий, жертва» [1, с. 521–522]; «*victim* — жертва (злочину), потерпілий (від злочину)» [9, с. 1058].

Щодо іменника *переслідування*, то у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [3, с. 927] та у Словнику української мови за ред. І. К. Білодіда [11, т. 6, с. 280] його визначено як «1. Дія за значенням переслідувати. 2. Утиски, пригноблення». Визначення цієї лексеми як юридичного терміну також не містяться в жодному з доступних словників правничої термінології.

Виходячи з тлумачень одиниць *жертва* та *переслідування*, можемо припустити, що конструкція *жертва переслідувань* має значення «той, над ким знуцаються, проявляють насилля через утиски та пригноблення».

Враховуючи складність і різновекторність будь-якого когнітивного утворення взагалі й терміноструктури зокрема, ми маємо брати до уваги не тільки прямі й зафіксовані словниками значення мовних одиниць, але й ті символічні смисли, які концентруються навколо кожної окремої одиниці й цілого тексту, в якому ця лексема функціонує. Так, словосполучення *жертва переслідувань* як елемент сигніфікативного значення у структурі лексичного значення юридичного терміну *біженець* несе вагоме смислове навантаження, яке можна проаналізувати через вилучення контекстів зі словосполученням, що досліджується (див. Мал. 1):

Запит *жертва, переслідувань* 21 (0.04 на мільйон)

1 Петро Мірч...	Ніля . У 1925 заслаано секретаря ВПЦ Ради П. Гордовського .	Жертвою переслідувань	була Печерська Лавра в Києві . В ній було ще в 1926 році
2 Люціан Вол...	сповіщаючи , що не прибуде на суд , бо , мовляв , став	жертвою переслідувань	. Усе те , писав він , каверзи недругів , котрі мають
3 Жак Арно, А...	часи непокірні , які опиралися « відповідності » , ставали	жертвами переслідувань	, репресій . Можновладці пильнували , щоб соціалістична
4 Артур Кона...	виглумачена неправильно і не закінчилася негайним покаранням .	Жертви переслідувань	тепер самі перетворилися на переслідувачів , до того ж
5 Мирослав П...	Анатоль Франс і Жан Жорес , який вбачав у захисті народів —	жертв переслідувань	пануючих націй , насамперед в Азії , Африці , Америці
6 „Високий...“	докорінних реформ системи . Виключений за це з партії , став	жертвою переслідувань	і дискримінацій . Згодом був організатором підпільного
7 Іван Голос...	України і внаслідок цілком обгрунтованих побоювань стати	жертвою переслідувань	за ознаками раси , віросповідання , національності , громадянства
8 „Високий...“	синьо-білих - це серйозно . Та , мабуть , Ореста Гурія обрали	жертвою переслідувань	ще й тому , що як член виконкомку є надто незручним : завше
9 „Високий...“	що на батьківщині через свої гострі публікації він став	жертвою переслідувань	. Губернатор Кузбасу Аман Тулеев особисто наказав тамтешнім
10 Агата Кріс...	знав , що йому треба робити — зіграти роль шизофренічної	жертви переслідувань	і забезпечити Льюїсові Сероколаду алібі на кілька життєво
11 З. М. Мака...	України і внаслідок цілком обгрунтованих побоювань стати	жертвою переслідувань	за ознаками раси , віросповідання , національності , громадянства
12 „Високий...“	- тільки бізнес ? Усі - на одного і один - проти всіх ...	Жертвами переслідувань	на роботі стають і новачки , і досвідчені працівники :
13 „Високий...“	Мобінг - дуже небезпечне соціальне явище . Якщо ви стали	жертвою переслідувань	, подумайте , чи витримаєте . Стрес накопичується і виливається
14 „Україна...“	довести , що через своє знайомство з Каддафі вона стала	жертвою переслідувань	, а українська влада не може гарантувати її захисту .
15 Наталія До...	безвісти Дори та її батьків , а й образи тих , хто став	жертвами переслідувань	та цькувань у Франції , у той жорсткий період історії
16 Наталія Др...	біженцем є особа , яка « через обгрунтовані побоювання стати	жертвою переслідувань	за ознакою расової належності , релігії , громадянства
17 „Високий...“	загрозою відкриття кримінального провадження , не стали	жертвами переслідувань	“ . Українська тенісистка перемогла росіянку на турнірі
18 „№1, 2017“	країни прибуття , внаслідок ґрунтовних побоювань стати	жертвою переслідувань	за ознаками раси , віросповідання , національності , громадянства
19 „Україна...“	земляки часто потерпають від несправедливості та стають	жертвами переслідувань	за політичними мотивами . Рідні та близькі Охунжонова
20 Люба Куйбі...	неліберальної , або нетерпимої демократії , де меншини ставали	жертвами переслідувань	і дискримінації : « Коли одна національність становить
21 „Україна...“	тими , що перебувають на території окупованого Криму .	Жертвами переслідувань	російської влади стають опозиційні політики і громадські

Малюнок 1. Фрагмент конкордансу словосполучення *жертва переслідувань* (побудований на матеріалі Генерального регіонально анотованого корпусу української мови [4])

Корпусна вибірка демонструє, що найближче контекстуальне оточення терміноодиниці *жертва переслідувань* як соціального феномену сьогодення, репрезентованої в сучасній українській мові як сукупність професійних / наукових і побутових уявлень про людину, яка потерпає від інших людей та / або несприятливих обставин, містить низку одиниць із негативною конотацією, як то *дискримінація, жорстокий, загроза, каверзи недругів, незручний, несправедливість, нетерпимий, образи, окупований, переслідувачі, покарання, потерпати, репресії, стрес, цькування*.

Контекст зумовлює певні зміни в концептуальному значенні і навіть модифікації у всій когнітивній структурі. А залучення екстралінгвістичного контексту дозволяє уточнювати особливості вербалізації концепту в залежності від специфіки сфери його функціонування.

Висновки. На сьогодні цілий шар юридичних терміноодиниць є формально невизначеним, що ускладнює не тільки їх лінгвістичну уніфікацію, унормування термінологічної лексики та її переклад, але й використання таких мовних елементів у професійній діяльності правника. Термінологічні юридичні значення багатьох одиниць ґрунтуються на процесах метафоризації та метонімізації, пов'язаних із реалізацією певних фрагментів професійної картини світу юриста.

Запропонована спроба лінгвістичної реконструкції концепту ЖЕРТВА ПЕРЕСЛІДУВАНЬ когнітивної терміноструктури БІЖЕНЕЦЬ, який вербалізується в терміносполученні *жертва переслідувань* і функціонує в юридичному дискурсі, продемонструвала, що терміноструктура *жертва переслідувань* на позначення гострого соціального феномену сьогодення, репрезентована в сучасній

українській мові як сукупність професійних / наукових та побутових уявлень про людину, яка потерпає від інших людей та / або несприятливих обставин, може бути визначена як «особа, над якою знущуються, проявляють насилля через утиски та пригноблення». Можливість формулювання термінологічного значення на основі аналізу словникових дефініцій, врахування символічних смислів, які концентруються навколо кожної окремої одиниці й цілого тексту, в якому ця лексема функціонує, а також аналіз контекстуального оточення через залучення корпусного підходу підтвердили необхідність застосування лінгвістичної реконструкції концептів і когнітивних терміноструктур для тлумачення термінів у межах галузевих дискурсів.

Перспективи подальших розвідок убачаємо в розробці повного циклу процедури лінгвістичної реконструкції концептів із залученням традиційних методик опрацювання мовного матеріалу та корпусного підходу до його аналізу.

Л і т е р а т у р а

1. Англо-український словник міжнародного, порівняльного і європейського права / упоряд. В. І. Муравйов. Київ : Арії. 2009. 608 с.
2. Багатомовний юридичний словник-довідник / І. О. Голубовська та ін. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. 543 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
4. Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК) / М. Шведова, Р. фон Вальденфельс, С. Яригін, А. Рисін, В. Старко, М. Возняк, М. Крук та ін. Київ, Львів, Єна, 2017–2020. URL : uacorporus.org/ (дата звернення : 05.05.2020).
5. Герасимчук Л. Українсько-англійський словник з прав людини. Харків : ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 184 с.
6. Закон України «Про біженців». Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3818-12/ed20010731/find?text=%E1%B3%E6%E5%ED%E5%F6%FC/> (дата звернення : 05.05.2020).
7. Зеленский В. В. Толковый словарь по аналитической психологии. Москва : «Когито-Центр», 2008. 336 с.
8. Іларіон (Огієнко І.; митрополит). Етимологічно-семантичний словник української мови : в 4 т. / за ред. Ю. О. Мулик-Луцик. Вінніпег : Волинь, 1982. Т. 2. 399 с.
9. Карабан В. І. Англійсько-український юридичний словник. Вінниця : Нова книга, 2004. 1085 с.
10. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ : Українська книга, 2000. 480 с.
11. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
12. Сучасний українсько-англійський юридичний словник / І. І. Борисенко та ін. Київ : Юнікорм Інтер, 2019. 632 с.
13. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упор. Л. В. Лохвицька. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 232 с.
14. Христенко В. Е. Психология виктимности. URL : http://repositse.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/4128/1/book_victima.pdf/ (дата звернення : 05.05.2020).

References

1. Muraviov, V. I., ed. (2009), *English-Ukrainian dictionary of international, comparative and European law* [Anhlo-ukrainskyi slovnyk mizhnarodnoho, porivnialnoho i yevropeiskoho prava], Ariy, Kyiv, 608 p.
2. Holubovska, I. O., Shovkovyi, V. M., Lefterova, O. M. and others (2012), *Multilingual law dictionary* [Bahatomovnyi yurydychnyi slovnyk-dovidnyk], Kyiv University Press, Kyiv, 543 p.
3. Busel, V. T., ed. (2005), *Great explanatory dictionary of modern Ukrainian* [Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy], Perun Publishing House, Kyiv, Irpin, 1728 p.
4. Shvedova, M., Valdenfels, R. fon, Yaryhin, S. and others (2017–2020), *General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian (GRAC)* [Heneralnyi rehionalno anotovanyi korpus ukrainskoi movy (HRAK)], Kyiv, Lviv, Yena, available at : uacorporus.org/ (accessed: 05 May 2020).
5. Herasymchuk, L. (2015). *Ukrainian-English dictionary of human rights* [Ukrainsko-anhliiskyi slovnyk z prav liudyny], Prava liudyny Publishing House, Kharkov, 184 p.
6. *Law of Ukraine «On Refugees». Legislation of Ukraine* [Zakon Ukrainy «Pro bizhentsiv». Zakonodavstvo Ukrainy], available at : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3818-12/ed20010731/find?text=%E1%B3%E6%E5%ED%E5%F6%FC/> (accessed: 05 May 2020).
7. Zelenskiy, V. V. (2008), *Explanatory dictionary of analytical psychology* [Tolkovyy slovar' po analiticheskoy psikhologii], Kogito-Centr, Moscow, 336 p.
8. Іларіон (Ohiienko I.; mytropolyt) (1982), *Ukrainian etymological and semantic dictionary : in 4 volumes* [Etymologichno-semantychnyi slovnyk ukrainskoi movy : u 4 t.], Volyn, Winnipeg, vol. 2, 399 p.
9. Karaban, V. I. (2004), *English-Ukrainian law dictionary* [Anhliisko-ukrainskyi yurydychnyi slovnyk], Nova knyha, Vinnytsia, 1085 p.
10. Karavanskyi, S. (2000), *Practical dictionary of Ukrainian synonyms* [Praktychnyi slovnyk synonymiv ukrainskoi movy], Ukrainska knyha, Kyiv, 480 p.
11. Bilodid, I. K., ed. (1970–1980), *Ukrainian dictionary : in 11 volumes*. [Slovnyk ukrainskoi movy : v 11 t.], Naukova dumka Publishing House, Kyiv.
12. Borysenko, I. I., Saienko, V. V., Kononchuk, N. M., Kononchuk, T. I. (2019), *Modern Ukrainian-English law dictionary* [Suchasnyi ukrainsko-anhliiskyi yurydychnyi slovnyk], Yunikorm Inter, Kyiv, 632 p.

13. Lohvytska, L. V., ed. (2017), *Explanatory minimum vocabulary for social pedagogy and social work* [Тлумачення словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи], Mandrivets, Ternopil, 232 p.

14. Hristenko, V. E. *Psychology of victimity* [Психологія вiktимності], available at : http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/4128/1/book_victima.pdf/ (accessed: 05 May 2020).

МАТВЕЕВА Светлана Анатольевна,

кандидат филологических наук, доцент, профессор кафедры прикладной лингвистики, сравнительного языкознания и перевода Национального педагогического университета имени М. П. Драгоманова; ул. Пирогова, 9, г. Киев, 01601, Украина; тел.: +38 050 4266442; e-mail: sam141175@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-8357-9366

ЖЕРТВА ПРЕСЛЕДОВАНИЙ: К ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ РЕКОНСТРУКЦИИ КОНЦЕПТА

Аннотация. Цель статьи — проведение лингвистической реконструкции концепта ЖЕРТВА ПРЕСЛЕДОВАНИЙ когнитивной терминологической структуры БЕЖЕНЕЦ, который вербализируется посредством термина *жертва преследований* и функционирует в юридическом дискурсе. **Объектом** изучения является концепт ЖЕРТВА ПРЕСЛЕДОВАНИЙ, **предметом** — лингвистическая реконструкция данного концепта. Среди **методов** использованы элементы лингвистической реконструкции, анализ словарных дефиниций, компонентный и этимологический анализ, а также корпусный подход. **Результатом** изучения проблемы является вклад в разработку новых подходов к толкованию отраслевых терминов путём применения лингвистической реконструкции концептов и когнитивных терминологических структур. **Сферой применения** результатов этого исследования является совершенствование отраслевой лексикографии и дальнейшее развитие юридической лингвистики как науки о языке законов. **Выводы:** Предложенная попытка лингвистической реконструкции концепта ЖЕРТВА ПРЕСЛЕДОВАНИЙ когнитивной терминологической структуры БЕЖЕНЕЦ, который вербализируется в термине *жертва преследований* и функционирует в юридическом дискурсе, демонстрирует, что терминологическая структура *жертва преследований*, обозначающая острый социальный феномен современности, представлена в современном украинском языке как совокупность профессиональных / научных и бытовых представлений о человеке, который страдает от других людей и / или неблагоприятных обстоятельств. Эту терминологическую структуру можно определить как «*особа, над которой издеваются, проявляют насилие путём притеснений и угнетения*». Возможность формулировки терминологического значения на основе анализа словарных дефиниций, учёта символических смыслов, концентрирующихся вокруг каждой отдельной единицы и целого текста, в котором эта лексема функционирует, а также анализ контекстуального окружения путём привлечения корпусного подхода подтвердили необходимость применения лингвистической реконструкции концептов и когнитивных терминологических структур для толкования терминов в рамках отраслевых дискурсов.

Ключевые слова: лингвистическая реконструкция, когнитивная терминологическая структура, концепт, термин, юридический дискурс, жертва преследований, беженец.

Svitlana A. MATVIEIEVA,

PhD (Philology), Associate Professor, Professor at the Department of Applied Language Studies, Comparative Linguistics and Translation, National Pedagogical Dragomanov University; 9 Pyrohov str., Kyiv, 01601, Ukraine; tel.: +38 050 4266442; e-mail: sam141175@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-8357-9366

VICTIM OF PERSECUTION: TO LINGUISTIC RECONSTRUCTION OF CONCEPT

Summary. The *purpose* of the article is to conduct a linguistic reconstruction of the concept VICTIM OF PERSECUTION of the cognitive terminological structure REFUGEE, which is verbalized by the term *victim of persecution* and functions in legal discourse. The *object* of the research is the concept VICTIM OF PERSECUTION, the *subject* is a linguistic reconstruction of this concept. *Methodology* includes the elements of linguistic reconstruction, analysis of definitions, component analysis, etymological analysis, as well as a corpus approach. The *finding* of the research is a contribution to the development of new approaches to the interpretation of branch terms through the use of linguistic reconstruction of concepts and cognitive terminological structures. The *practical value* of this study is in the improvement of lexicography and the further development of legal linguistics as a science of the language of laws. The *conclusions.* The proposed attempt of linguistic reconstruction of the concept VICTIMS OF PERSECUTION of the cognitive terminological structure REFUGEE, which is verbalized by the term *victim of persecution* and functions in legal discourse, demonstrated that the cognitive terminological structure *victim of persecution* to denote an actual acute social phenomenon, presented in modern Ukrainian as a combination of professional / scientific and everyday ideas about a person who suffers from other people and / or adverse circumstances, can be defined as «*a person who is abused and who is suffered from harassment and oppression*». The ability to formulate terminological meanings based on the analysis of dictionary definitions, taking into account symbolic meanings concentrated around each unit and the whole text in which this lexeme operates, as well as analyzing the contextual surrounding by involving the corpus approach, confirmed the need for linguistic reconstruction of concepts and cognitive terminological structures for interpretation terms within special discourses.

Key words: linguistic reconstruction, cognitive terminological structure, concept, term, legal discourse, victim of persecution, refugee.

Статтю отримано 17.04.2020 р.